

зовнішньої природи і до інших людей. Ця обставина обумовила долю усіх соціальних революцій проти репресивних суспільств та їхньої культури.

Постає потреба перемоги над репресивними руйнівними інстинктами і потягами людей, знайти їхні біопсихологічні потреби. Боротьба проти експлуатації, пригноблення, трансформаційні перетворення в суспільстві є прямо залежними від докорінних змін у психо-біологічній природі людини. Психоаналітична теорія є, з одного боку, психологічною частиною соціально-політичної і педагогічної науки, а з іншого – надає можливість зрозуміти приховану сутність певних вирішальних тенденцій у сучасному соціумі.

Створення нерепресивної цивілізації є пов'язаним зі зміною потреб людини, котрі будуть, з одного боку, набувати усе більш творчий, плідний характер, а з іншого – супроводжуватися десублімацією агресивних інстинктів, що є якісною відмінністю між вільним і невільним суспільством. Мається на увазі можливість появи суспільства, в якому праця стає грою, де навіть соціально необхідна праця може бути організованою гармонійно, у відповідності із вільно зрозумілими потребами людей.

Завданням є пошук визначення життя у відповідності з потенціалом потреб суспільної самосвідомості людини та об'єктивних можливостей їхнього задоволення. Соціальна теорія повинна з усією неупередженістю встановлювати та узагальнювати приховані інтереси соціальних груп, конкретизуючи їх, визначаючи, які саме з тих деформують суспільну комунікацію, патологізують психіку, перешкоджаючи досягнення консенсусу. Виявити, які сфери економіко-політичного устрою продукують “хібну консенсуальність” у формі “ідеологічної інтеграції”, призводячи до витіснення у несвідоме реальних соціальних протиріч, результатом чого стають індивідуальні психози і соціальний невротизм.

Економічне виробництво і соціальне управління, виходячи з цих завдань, мають ґрунтуватися на нових цінностях. Для цього є необхідною “революція до революції”. Суспільним змінам, соціальній революції має передувати революція в людині, в її самосвідомості, радикальна зміна структури потреб і самосвідомості, системи і технології виховання, самого світогляду людини.

Список використаних джерел

1. Althusser L., Balibar E. Das Kapital lesen. – Hamburg : Rowohlt, 1972. – 313 s.
2. Laing R. The Divided Self. – Harvard : Darton, Longman and Todd, 2001. – 341 p.
3. Cooper D. Psychiatry and Anti-Psychiatry. – Boston : Paladin, 2002. – 192 p.
4. Jacoby R. Social Amnesia: A Critic of Conformist Psychology. – Boston : Campus Politics, 2005. – 219 p.
5. Jacoby R. The Politics of Narcissism // The Problem of Authority in America. – Boston : Norton Lasch, 1995. – 281 p.
6. Reich Ch. The Greening of Society. – New York : Bantam Books, 2007. – 306 p.
7. Lichtman R. The Production of Desire: The Integration of Psychoanalysis into Marxist Theory. – New York : The Free Press, 2002. – 482 p.

Ozminskaya I., lecturer, Ivano-Frankovsk National University of oil and gas (Ukraine, Ivano-Frankovsk), gileya.org.ua@gmail.com

Psychology of life process as alienation and its overcoming

Analyzes the psychological understanding of reality of human alienation in history and modern industrialized society, the author argues that a person commits an offense against himself, if converted into a tool to achieve some external, foreign to his purpose, a man turns into a creature, it should be someone else's goals, postpones

indefinitely the implementation of the true meaning of his existence, meanwhile life is unique, and therefore must live with the fullness in every moment, but not like this requires unlimited “now”, and in accordance with the concept of absolute integrity, which can be expressed in the commandment the rule should be abolished not only public, but also, above all, on the individual psychological level in social attitudes of human behavior, there is no advantage of one over the other, but should be a constant striving for dominance of itself in its development which constitutes the uniqueness and originality of each “I”.

Keywords: *people, culture, consciousness, education, alienation, freedom.*

Ozminskaya I., преподаватель, Ивано-Франковский национальный университет нефти и газа (Украина, Ивано-Франковск), gileya.org.ua@gmail.com

Психология жизненного процесса как отчуждение и его преодоление

Анализируется психологическое осмысление реальности отчуждения человека в истории и современном индустриализованном обществе; автор утверждает, что человек совершает преступление против самого себя, если превращается в инструмент, предназначенный для достижения какой-то внешней, чуждой для него цели; человек превращается в существо, следует чуждым целям, откладывает на неопределенный срок реализацию подлинного смысла своего бытия, между тем жизнь неповторима, а потому необходимо жить со всей полнотой в каждый момент, но не так, как этого требует неограниченное “теперь”, а в соответствии с понятием абсолютной целостности, которую можно выразить в заповеди; принцип господства должен быть отмененным не только на общественном, но и, прежде всего, на индивидуально-психическом уровне в социальных ориентациях поведения человека; не существует преимущества одного человека над другим, а должно быть постоянное стремление к преобладанию самого себя в своем развитии, которое конституирует уникальность и неповторимость каждого “Я”.

Ключевые слова: *человек, культура, сознание, воспитание, отчуждение, свобода.*

* * *

УДК 1:316.334.2]:336.74

Петренко Г. С.
аспірант кафедри соціальної філософії та філософії освіти, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
online797@ukr.net

КОНЦЕПТ “ГРОШЕЙ” У ВИМРАХ ДІЯЛЬНОСТІ: ТРАДИЦІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Розглядається проблема грошей у контексті праці і діяльності. Показано, що грошова система сьогодні об'єднує увесь світ, який став фінансовим. Гроші змінюють характер праці та її цінність, а разом з нею систему цінностей людини. Одночасно трансформуються культура, суспільство, система духовних орієнтацій.

Ключові слова: *гроші, праця, цінність, монетарна свідомість, ринок, фінанси, людина, діяльність.*

В процесі розвитку суспільства і культури гроші слугують представником усіх речей. Вони постають річчю, істотною цінністю для людини. Гроші – осмислене володіння, гідне ідеї конкретної людини. Індивід прагне до володіння речами для своїх потреб в першу чергу завдяки їх цінності. Оскільки гроші є власність, вони мають сенс як цінність для кожної людини. Існуючи в “просторі” виробництва матеріальних і культурних благ, у добуванні засобів існування, людство орієнтоване на одержання, заробляння, придбання грошей як головної цінності, котра опосередковує всі інші. Гроші постають бажаним призом, який очікує того, хто подолає бар'єри пасивності і буде прагнути до самореалізації. Як правило, гроші добуваються працею (діяльністю). Але праця – це не тільки фактор виробництва. Вона – основа благ, до яких прагне і якими користується людина. Праця наділяє людину почуттям актуальності, наділяє життя смислом. Постає проблема виявлення взаємовідношення грошей, людини і діяльності в соціокультурному житті.

Проблематика відношення людини до грошей в процесі діяльності в різних аспектах розглядається в розвідках вітчизняних та іноземних дослідників, зокрема Ю. Осипова, Т. Смовженко, О. Суббето, С. Синякова, Ю. Беляєвої, З. Скринник, В. Осецького, В. Захарова, В. Ільїна та ін.

Важливе методологічне значення для усвідомлення сутнісних характеристик грошей в економіці і культурі, їх глибинних зв'язків та системного розуміння комплексу взаємопов'язаних проблем має теоретичне надбання класиків філософії економіки – А. Сміта, Дж. С. Мілля, А. Маршалла, Й. Шумпетера, М. Вебера, М. Фрідмена.

Разом з тим, не дивлячись на існуючі дослідження теоретичних і практичних аспектів даної проблематики, в науковій літературі не склався цілісний підхід до визначення основоположних характеристик становлення, функціонування взаємодії монетарної системи в контексті діяльності та ціннісних самовизначень людини в суспільстві.

В статті поставлено за межу дослідити основні аспекти взаємодії людини, праці і грошей в умовах розвитку фінансової економіки, яка є результатом еволюції сучасного соціуму та його технологій в трансформації ціннісних імперативів.

Відомо, що гроші як засіб для існування здобуваються не тільки виробничою діяльністю чи фізичною працею. Володіння ними залежить від розуму, від вміння мислити, а також від опосередковуючого впливу потреб та інтересів інших. Для того, щоб мати гроші, потрібно усвідомити процес їх руху – через духовно-культурну діяльність, працю, взаємодію, впливи, виробництво тощо. Сьогодні гроші невід'ємні від інтелекту і знання. “В інформаційній економіці додаткова вартість створюється не працею, а знанням. Марксова теорія вартості, народжена в початковий період індустріальної економіки, повинна бути замінена теорією вартості, утвореної знанням. В інформаційному суспільстві додаткова вартість утворюється знанням”, вказує Дж. Нейсбіт [5, с. 30–31]. Отже, в першу чергу вмінням мислити.

Необхідно враховувати особливість грошей, яка полягає в тому, що вони на перший погляд немовби “вторинні” стосовно виробничої (“виробляючої”) діяльності, похідні від неї, в силу чого начебто не мають того значення й впливу, як традиційні фактори, стимули, ідеали – влада, віра, праця, батьківщина, нація, здоров'я, слава тощо. Вважається, що у грошей відсутнє організуюче начало як у традиційних гуманістичних цінностей – духу, свободи, моралі, ідеалів тощо. Гроші індивідуальні, а гуманізм (людяність) як потенція, як глибина можливостей, величина інтенсивна, а не екстенсивна, є феноменом колективним. Він з'єднує людей у незмірно більшій мірі, ніж їх роз'єднує індивідуалізація. Однак “сучасний гуманізм полягає у виокремленні індивідуального начала. Отже, він тепер більше наближений до грошей, чим духовних цінностей” [2, с. 34–35], – вважає В. В. Ільїн.

Отже, гроші не завжди залежать безпосередньо від праці. Потрібно мати на увазі різні за об'ємом гроші. Кількість грошей залежить сьогодні не від кількості, а від якості праці. Одна справа праця, спрямована на задоволення окремих потреб, конкретна і здійснювана за вимогою окремих людей, що характеризує виробничий

стан; а інша справа – діяльність банкірів, підприємців, великого бізнесу, науковців, у яких зовсім інше розуміння роботи, грошей та їх ціни. Гроші – незалежний та самодостатній товар, і його ціна визначається заново при продажу кожного разу, коли вони змінюють володаря. При купівлі товарів їх покупець ніколи не знає, що одержить за гроші. Це буде визначено іншою продажою, в інший час, в іншій ситуації та іншими людьми. Все це свідчить про розмаїту сутність грошей, котра не зводиться тільки до трудової діяльності. “Гроші – зазначають Т. В. Кузнецова та З. М. Оружев, – пронизують історію наскрізь, впливаючи на її результати, тобто змінюючи людину. Вони немовби “накопичують” історичний смисл людської життєдіяльності, соціальну силу людини, котра урівнює можливості і права людини настільки, що людина часто вірить у надприродні можливості грошей. Соціальна сила людини, опредметнена в грошах, змінюється по мірі зростання їх ролі в суспільстві” [3, с. 430]. Ролі, як вказувалося, не лише економічної, але соціальної та культурної.

Без сумніву, кореляція грошей здійснюється стосовно усіх головних смислів життя людини – свободи, цінностей, багатства, духовності, культури, власності тощо. З точки зору економічного лібералізму монетарна (грошова) свобода – економічний і політичний ідеал, який об'єднує всі види свободи. Грошова система з центральними врахуванням кожної угоди має шанси завоювати й об'єднати увесь світ. Адже гроші не тільки роз'єднують, але й об'єднують людей. До їхньої єдності або основи долучається кожна людина, без різниці у віці. Сам факт, що дана людина жила або живе, має на увазі не лише тимчасову, емпірично обмежену форму її буття, але і позачасову приналежність до буття цілого – людства. Так само і гроші – вони є не тільки частиною емпіричної господарсько-трудої реальності, але і вводять людину в цю реальність. Тим самим немовби підключають до буття цілісного, реально існуючого, але створеного нею. Як думка, починаючи з часу виникнення, стала реальним фактом, умовою виділення людини зі світу природи, так і гроші, з початку економічної епохи, стали “умовою реалізації сутнісних сил людини – суб'єкта діяльності, що існує у соціальному просторі і часі. Космос людського буття, в якому функціонують гроші, може розширюватися і звужуватися, змінюватися, перебудовуватися, ставати постійно іншим” [8, с. 155]. Гроші “зобов'язані” забезпечити життєздатність цього “космосу”, а разом з тим і кожного конкретного індивіда. І не просто в сфері “виробництва – споживання”, але і сфері вищих людських смислів та цінностей.

Необхідно виходити з того, що людство – це буття цілого, яке не ділиться на частини, а тільки переходить з потенційності до актуальності в різній степені і з різною інтенсивністю. І гроші – також цілісність і є умовою буття цілісного суспільства, оскільки переводять сутнісні сили людини з можливих у дійсні, тобто в актуальні. Гроші забезпечують соціально-економічну силу людини, оскільки показують її можливості – фізичні, духовні, вольові, професійні, владні, раціональні, ірраціональні тощо. Вони стають частиною соціокультурної реальності, жорстко калькулюючи людські спонукання, прагнення, емоції, надаючи ним матеріальний, вимірний грошима, зразок поведінки і діяльності. Необхідно

враховувати, що гроші завжди були в першу чергу результатом праці. Культура кожного народу виховує повагу до праці, переконуючи в чесності лише тих грошей, які зароблені, стосовно яких була затрачена індивідуальна енергія і власний час. Суспільство Премодерну (доіндустріальне) і Модерну (індустріальне) орієнтовані на працю. Власне, християнська релігія свій авторитет і вплив будувала на чесній праці (“в поті чола”), плоди якої (“хліб насущний”) є винагородою за неї. Отже, і гроші, одержані за “чесну працю”, є також “чесними”. Теорія “трудової вартості”, яка виникає в епоху меркантилізму, “економічних революцій”, епоху ствердження етики протестантизму і “духу капіталізму”, свою модель суспільного життя вибудовувала на праці. Від кількості затраченої праці залежала “заробітна плата, вартість товару, послуг тощо. Зрештою, гідність і соціальне достоїнство людини” [2, с. 37].

Нагадаємо, що Реформація, яка стала духовною основою ринкових соціально-економічних перетворень, в якості ідеалу висувала людину працюючу. Саме вона була “угодною” Богу, і від неї залежав власний індивідуальний та суспільний добробут. На протиставленні людини “працюючої” і “дозвільної” (споживаючої “чужі” надбання), формувалася концепція “класової” структури суспільства. Зрештою, людина праці – робітник (“пролетарій”) була абсолютизована, їй було делеговано право зламати існуючий порядок речей. Вважалося, що всі цінності виробляються лише людиною конкретної, “виробляючої” праці, в силу чого дискредитувалася діяльність інтелектуальна. А разом з цим спотворювалася сутність грошей, які потрапляли в безпосередню залежність від людини-виробника (виконавця). Інші гроші – фінансові, банкірські тощо були вже не грошима, а “засобом відчуження” [2, с. 37]. Дане положення вимагає уточнення деяких моментів взаємовідношення праці і грошей.

З погляду господарюючого суб’єкта, головної ланки соціального організму, діяльність здійснюється завдяки праці, спрямованій до конкретної мети. У духовно-культурних відносинах відбувається осмислення грошей, які є виразом прагнень людини, результатом її трудової діяльності. Стає зрозумілим, що життя свідомо підтримується працею, завдяки їй оплачується, стає трудовим. Тому праця є тією цінністю, яка здобуває блага, підтримує життя. Економічне життя – це світ, але світ як об’єкт праці, а тому виступає і продуктом. Гроші виникають в результаті праці, про що свідчить вся історія і практика життя суспільства. Гроші як головна цінність, що визначає працю, завдяки їй одержують усю свою силу і непереборність у вирішенні питання про життєву реальність зовнішнього світу, оскільки передбачають вихід у цю об’єктивну дійсність. Іншими словами, в умовах функціонування ринкової економіки і вільної конкуренції з характерним для неї виробництвом товарів для “спонтанного” ринку “товарність і вартість досягають свого повного розвитку, а роль витрат праці і трудової теорії вартості, отже і, економічної діяльності у виробничих відносинах досягають свого домінуючого положення” [10, с. 100].

Не слід забувати того факту, що трудова діяльність, диференційована на безліч спеціальностей, є способом існування людини. Весь соціальний механізм ринкових відносин спрямований на трансформацію повноцінного

діяльно-трудового життя в професію. Система виховання, ідеології, політики культивує професіоналізм як найбільш оптимальний шлях до самореалізації. І це швидше за все необхідність, обумовлена даним типом економічних та соціальних відносин. Як “зручний” соціальний “винахід”, що дозволяє платити і власникам ресурсів, і виробникам товарів, гроші визначають зв’язок між “суб’єктом” і “об’єктом”, людиною і світом. А конкретно “живим” зв’язком між “Я” і світом реальності є праця, діяльність. Завдяки праці гроші стають умовою живої єдності суб’єктно-об’єктних відносин, а з часом виокремлюють суб’єкта в якості носія “монетарної свідомості”. Дана ситуація обумовлена “торжеством” в “масовій культурі” і “свободи”, і “рівності”, і навіть “справедливості”, що “свідчить про вплив цивілізації грошей на культуру, особливо в її масовій, пересічній формі” [3, с. 434]. Іншими словами, гроші змінюють характер праці та її цінність. Королі “поп-музики” далекої від повноцінної духовності, сьогодні надзвичайно популярні і багаті люди. А в яку вартість оцінена праця сучасних Шаляпіних, Карузо, навіть нобелівських лауреатів? Звичайно, вони стільки не заробляють.

Безумовно, завдяки продуктивності праці відбувається безпосереднє одержання грошей, матеріальних благ у цілому. В даному аспекті гроші також будуть мати те функціональне, споживче, продуктивне значення, котре не має власне до життя (у всій його повноті й поліфонії) відношення. Потрібно позбутися розуміння праці як об’єктивного показника, адже в цьому випадку зникає “міст”, зв’язок між “об’єктом” і “суб’єктом”. Під поняттям “праці” необхідно розуміти те, що за ним стоїть – по змісту, по суті. В розумінні праці просто як виробничої діяльності гроші постають певним похідним утворенням, що констатує суто “лінійне”, “матеріалістичне” розуміння (і відношення) до життя. При такій ситуації суб’єкт втрачає можливість здійснювати в процесі господарювання свої ідеї, проекти або моделі. Він втрачає самосвідомість своєї суб’єктивності, реальності “Я”, стаючи технологічним суб’єктом. Звідси фатальний детермінізм, що є виразом повної пасивності суб’єкта, відсутності в ньому актуальної сили, бажання до самодіяльності. Відбувається глобальний процес відчуження людини від світу, що стає “світом грошей”. У цьому плані формування “монетарного світогляду” можна розглядати як результат суб’єктивного “замикання” людини на грошовому інтересі. Але цей інтерес – “об’єктивний результат соціоекономічного розвитку в цілому і факт його сучасного стану” [2, с. 41].

Важливо враховувати, що перед свідомістю “економічного суб’єкта”, носія “монетарної свідомості”, розгортається життя, в якому він тільки пасивний учасник, який не приймає в ньому “душевної” участі. Ця пасивність перетворює фактичного реального життя у щось зовнішнє стосовно нього: без співчуття, емпатія, співпереживання тощо. Гроші в такому випадку перетворюються в певну відчужену реальність, яка не потребує осмислення і не підлягає пізнанню. Адже пізнання вимагає інтелектуальної енергії, напруги, діяльності, і цей інтенсивний його характер повинен звільняти від примарності відчуженого світу. А разом з ним – і відчуття відчуженості від реальності грошових відносин. Адже гроші – вартість, загальний виразник вартості. Вони – “безпосереднє втілення вартості, у відношенні до всього світу

товарів, вироблених працею. Гроші – результат праці, вартість якої виражена насамперед у грошах” [7, с. 215–216]. Без грошей безглуздо говорити про вартість праці, оскільки без їх присутності немає її вираження. Завдяки такому розумінню переборюється однобічність суто “грошової спрямованості” людини, вона набуває повноти і цілісності. Але сьогодні ситуація інша, оскільки змінюється характер праці: чим більш вона інтелектуальна, не вироблива, тим більша її цінність.

Підкреслимо, що кожне свідоме, цілеспрямоване подолання протилежності “суб’єкта” й “об’єкта” в сфері ідеальній і практичній (чуттєвій) є активна діяльність, праця. Гроші виступають ідеальною силою активізації трудових і пізнавальних дій. Звичайно, обидві ці області трудової діяльності, ідеальна і практична, різко відрізняються між собою тільки в крайніх своїх проявах. В дійсності ж вони завжди виступають у взаємозв’язку. Цим встановлюється життєва функціональність грошей, не залежно від того, де відбувається взаємодія “суб’єкта” й “об’єкта”: у пізнанні, виробництві матеріальних продуктів, культурі, господарстві, трудових процесах, у яких здійснюється витрата сил, причинних зв’язках економічної реальності. Гроші постають новим системоутворюючим критерієм як особистісної активності, так і ціннісно-сміслових орієнтацій. Адже вся справа в належному оцінюванні того, що можна зробити в першу чергу за допомогою грошей. “Найбільший геніальний розум в суспільстві, якщо він не потрібен (а таких дуже багато), його здібності не мають ніякої вартості і, відповідно, ціни” [6, с. 139]. Потрібен він стає тоді, коли одержує належну оцінку, запит, отже, і ціну.

Сьогодні, в “інформаційному світі”, в епоху комп’ютеризації, “віртуального простору”, планетарні технології створили із розрізнених цивілізацій і маргінальних елементів єдину комунікаційну систему, рефлексивний простір якої вбирає науку і мистецтво, музику й архітектуру, економіку і право. Праця в цих умовах втрачає свій “видимий”, “чуттєво-фізичний” характер. Тенденції виробництва інформації і реалізації комунікації в сучасному суспільстві такі, що людина виводиться за рамки міжособистісних відносин, які раніше формували соціальність і належну їй ідентичність. Вона виводиться в об’єктивний світ – світ товарів, послуг, маркетингових комунікацій, піар-акцій, фінансових операцій. На основі цього виникає система грошових комунікативних дій, яка “своїм змістом чинить потужний вплив на поведінку окремих індивідів, соціальних груп і суспільства в цілому. Розуміння механізмів цього впливу є необхідною умовою для правильної інтерпретації мотивації дій людей, розуміння взаємозалежності їхніх інтересів, виявлення притаманних їм стереотипів сприйняття соціальної дійсності, визначення рівня їх інформаційної забезпеченості у сфері економічної діяльності” [9, с. 22]. Головною системною характеристикою нової якості глобальної економіки є саме первність фінансового сектора, підлеглість йому всієї економіки. Фінансовий сектор глобальної економіки є самодостатньою системою, котра “визначає не лише загальносистемні характеристики глобальної економіки, але й інші типи діяльності” [2, с. 41].

Зазначимо, що це не просто перекваліфікація: з управлінця на менеджера, з бухгалтера на аудитора, банківського службовця на фінансиста, з історика на

економіста тощо. Це перехід до якісно іншої діяльності, коли людина одержує гроші не просто за своє вміння чи спеціальність, а за креативні здатності перетворювати дійсність. Але не лише для задоволення пізнавальної цікавості, а для одержання нового і все більшого прибутку. В результаті чого виникають “нові геополітичні простори, економічні проекти, транснаціональні угоди тощо. Коли не просто одержуєш зарплату чи гонорар, а гроші як прибуток, що обумовлює можливість досягати успіху. Це та специфічна, але разом з тим творча діяльність, ціна якої вимірюється війнами, революціями, створенням і розпадом імперій, коаліцій, людських доль і життів, тощо. Це та діяльність, яка вже не може бути вимірена “чесною працею”. І саме поняття “честі” в даному випадку розуміється по-іншому” [2, с. 42].

Сьогодні традиційній виробничій діяльності протистоїть фінансова діяльність, котра виникла на основі глобальної грошової системи з вільно “плаваючими” валютами світу. Це дозволяє не лише переводити величезні суми з однієї валюти в іншу миттєво, але й так само миттєво заробляти такі ж величезні суми, які не вимірюються звичними розцінками. Великі гроші сьогодні заробляються в першу чергу на валютних операціях. Діючі в світовому масштабі “торговці валютою і цінними паперами спрямовують неперервно зростаючий потік вільного капіталу і можуть тим самим приносити щастя або горе цілим країнам, що вони й роблять, в значній мірі уникаючи державного контролю” [4, с. 74], – вказують Г.–П. Мартін і Х. Шуман. Це ринок без кордонів, він ніколи не відкривається і не закривається, він просто пульсує. Коли в Швейцарії банки закриваються на ніч, вже відкриті для бізнесу валютні заклади в Токіо або в Сіднеї. Коли в Шанхаї під час національного свята закриваються торгові будинки, відповідні їм заклади Лондону і Нью-Йорку продовжують працювати. Одні заклади в світі відкриваються і закриваються, а окремі підприємці то підключаються до лінії, то відключаються від неї. Отже, “ринок продовжує оперувати кожну тисячну долю секунди кожного дня. Для того, щоб задовільняти потреби такого ринку, найкрупніші гравці валютного ринку повинні зберігати активність впродовж всієї ночі” [1, с. 298]. Тобто валютний ринок сьогодні – це найбільший ринок у світі. Гроші, які обмінюються на валютному ринку, переважають валовий національний продукт головних економік світу за цілий рік. Тільки за рік через один торговий центр, подібний торговій біржі в Чикаго, проходять валютні операції на суму, яка перевищує загальний валовий національний продукт всього світу. В таких умовах поняття “чесної” праці, “рівних можливостей”, і моральної відповідальності, “соціальної ідентичності” змінюються. Тепер на ринку, отже, в світі, панують фінансові інтереси. Це означає, що гроші перемогли працю в її традиційному розумінні, одночасно відкривши нові, сучасні, знаннево-інформаційні види діяльності, а разом з ними – нову систему цінностей.

Таким чином, нове структурування світу привело до створення нескінченної кількості ситуацій, котрі не вписуються в традиційні нарративи. Методика осмислення одержання грошей в контексті формули “праця–гроші” сьогодні вже втратила свою значимість. Гроші від “нуля” до “нескінченності” актуалізуються в нових структурах комп’ютерно-інформаційної епохи,

котра самопороджується, відтворюється у віртуальному просторі. Трансформується і форма культурного буття творів мистецтва, котра була раніше виміром ціннісних визначень. А разом з цим руйнується “традиційна духовність”, звільняючи місце для нового світогляду і нових духовних орієнтацій. Нова епоха, нові технології, нові цінності, нова людина, нове розуміння грошей.

Сьогодні соціум і культура перебувають в пошуках нових ідентичностей. Відбувається трансформація способів виробничо-економічної діяльності, що в свою чергу приводить до зміни системи ціннісних самовизначень людини. Ніхто сьогодні не буде не лише агресивно, а й просто виступати проти фінансів, багатства, власності, дотримуючись традиції неприйняття “грошей і багатства”. Скоріше навпаки, буде прагнути для фінансової самореалізації, максимізуючи духовні і фізичні зусилля. Тим самим людина стала по-особливому енергійно-вітальною, позбувшись міфологем облаштування суспільного життя, в якому “кожному по потребам”. Остаточно ствердилась впевненість в силі прагматично-раціонального, а не духовно-утопічного устрою. Що передбачає усвідомлення необхідності існування грошей як інструмента, оскільки вони є еквівалентом числової закономірності економічної системи, найбільш ефективної в її ринковій формі.

Проблема грошей в умовах сучасного глобального світу потребує виявлення їх знакової та символічної природу, яка відповідає викликам фінансової економіки, породженої логікою розвитку інформаційного світу.

Список використаних джерел

1. Везерфорд Дж. История денег: Борьба за деньги от песчанника до киберпространства / Дж. Везерфорд ; [пер. с англ. Т. Служко, И. Сиснёва]. – М. : ТЕРРА–Книжный клуб, 2001. – 320 с.
2. Ільїн В. В. Фінансова цивілізація / В. В. Ільїн. – К. : Книга, 2007. – 528 с.
3. Кузнецова Т. В. Деньги – феномен культуры // Т. В. Кузнецова, З. М. Оруджев // Россия как цивилизация денег. – М.; Волгоград: Волгоградское научное издательство, 2008. – С. 429–437.
4. Мартин Г.–П., Шуман Х. Западная глобализация / Г.–П. Мартин, Х. Шуман. – М. : Альпін, 2001. – 256 с.
5. Нейсбит Дж. Мегатренды / Дж. Нейсбит. – М. : АСТ, 2003. – 295 с.
6. Оруджев З. М. Способ мышления эпохи: философия прошлого / З. М. Оруджев. – М. : Едиториал УРСС, 2009. – 400 с.
7. Осипов Ю. М. Стоимость как деньги / Ю. М. Осипов // Философия хозяйства. – 2002. – № 14 (22). – С. 213–217.
8. Осипов Ю. М. Философия хозяйства / Ю. М. Осипов. – М. : Юрист, 2001. – 624 с.
9. Скринник З. Е. Гроші у вимірах комунікативних практик: соціокультурний аспект : монографія. – Львів ЛБІ НБУ, 2006. – 335 с.
10. Хабилашвили Н. М. Диалектика хозяйственно-экономической деятельности человека (человечества) / Н. М. Хабилашвили // Россия как цивилизация денег. – М.; Волгоград : Волгоградское научное издательство, 2008. – С. 94–102.

References

1. Vezerford Dzh. Istoriya deneg: Bor'ba za den'gi ot peschanika do kiberprostranstva / Dzh. Vederford ; [Per. s angl. T. Sluckoj, I. Sijnova]. – M. : TERRA–Knizhnyj klub, 2001. – 320 s.
2. Il'in V. V. Finansova cyvilizacija / V. V. Il'in. – K. : Knyga, 2007. – 528 s.
3. Kuznecova T. V. Den'gi – fenomen kul'tury // T. V. Kuznecova, Z. M. Oruzhev // Rossiya kak civilizacija deneg. – M.; Volgograd : Volgogradskoe nauchnoe izdatel'stvo, 2008. – S. 429–437.
4. Martin G.–P. Zapadnaja globalizacija / G.–P. Martin, H. Shuman. – M. : Al'pin, 2001. – 256 s.

5. Nejsbit Dzh. Megatrendy / Dzh. Nejsbit. – M. : AST, 2003. – 295 s.

6. Orudzhev Z. M. Sposob myshlenija jepohi: filosofija proshlogo / Z. M. Orudzhev. – M. : Editorial URSS, 2009. – 400 s.

7. Osipov Ju. M. Stoimost' kak den'gi / Ju. M. Osipov // Filosofija hozjajstva. – 2002. – № 14 (22). – S. 213–217.

8. Osipov Ju. M. Filosofija hozjajstva / Ju. M. Osipov. – M. : Jurist#, 2001. – 624 s.

9. Skrynyk Z. E. Groshi u vymirah komunikativnyh praktik: sociokul'turnyj aspekt : Monografija. – L'viv : LBI NBU, 2006. – 335 s.

10. Habilashvili N. M. Dialektika hozjajstvenno–jekonomicheskoy dejatel'nosti cheloveka (chelovechestva) / N. M. Habilashvili // Rossiya kak civilizacija deneg. – M.; Volgograd : Volgogradskoe nauchnoe izdatel'stvo, 2008. – S. 94–102.

Petrenko G. S., graduate student of social philosophy and philosophy of education, the National Pedagogical University M. P. Drahomanova (Ukraine, Kiev), online797@ukr.net

A concept of “money” in the aspect of activity: tradition and modernity

The paper considers the problem of money in the context of labor and activities. It is shown that the monetary system unites the whole world, which became financial. In the information society, money changing nature of work, its price and value, and with it the system of personal value priorities. Simultaneously the transformation of culture, society, system of spiritual orientations occurs.

Keywords: money, labor, value, monetary consciousness, market, finances, person, activities.

Петренко Г. С., аспирант кафедри соціальної філософії та філософії освіти, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), online797@ukr.net

Концепт “денег” в аспекте деятельности: традиция и современность

Рассматривается проблема денег в контексте труда и деятельности. Показано, что денежная система сегодня объединяет весь мир, который стал финансовым. Деньги изменяют характер труда и его ценность, а вместе с ним систему ценностей человека. Одновременно трансформируется культура, общество, система духовных ориентаций.

Ключевые слова: деньги, труд, ценность, монетарное сознание, рынок, финансы, человек, деятельность.

* * *

УДК 288(477)

Соколовський О. Л.

кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри філософії,
Житомирський державний університет ім. Івана Франка
(Україна, Житомир), osokol_83@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ АНТИТРИНИТАРИЗМУ В УКРАЇНІ У ПРОЕКЦІЇ СОЦІАЛЬНО–ІСТОРИЧНИХ РЕАЛІЙ РЕЛІГІЙНОЇ ДУХОВНОСТІ

Досліджується генезаантитринітарного руху в Україні, розвиток його структурно–типологічних й доктринально–інституційних характеристик. Доведено, що його трансформація є наслідком історичних, географічних, етнокультурних, соціополітичних і демографічних чинників. Встановлено, що антитринітаризм є релігійним феноменом, з яким поєдналася передреформаційна антицерковна традиція, що бере свій початок з ранніх іудео–християнських учень, містичних і раціоналістичних рухів пізнього Середньовіччя, котрі повернули цю традицію у лоно християнства.

Ключові слова: антитринітаризм, бозумильство, феодалізм, пожідо-влені.

Духовність – вияв внутрішнього світу людини, здатність до творення власного духовного світу, прагнення самовдосконалення. Духовність, переважно асоціюється з релігійністю, з моральними цінностями, постульованими конфесійною зорієнтованістю, яка допомагає людині набутти онтологічної визначеності. Особливість релігійної духовності, яка проявляється на особистісному рівні та притаманна цілим спільнотам, скерована внутрішніми і зовнішніми чинниками людського буття: соціальними, історичними, географічними, економіч-